

Svenskan på plats

TEXT: HÅKAN EKLUND

Under åren 1910-1962 verkade Erik Hägglund (1884-1962) som landsbygdsfotograf i Vörå i Österbotten.

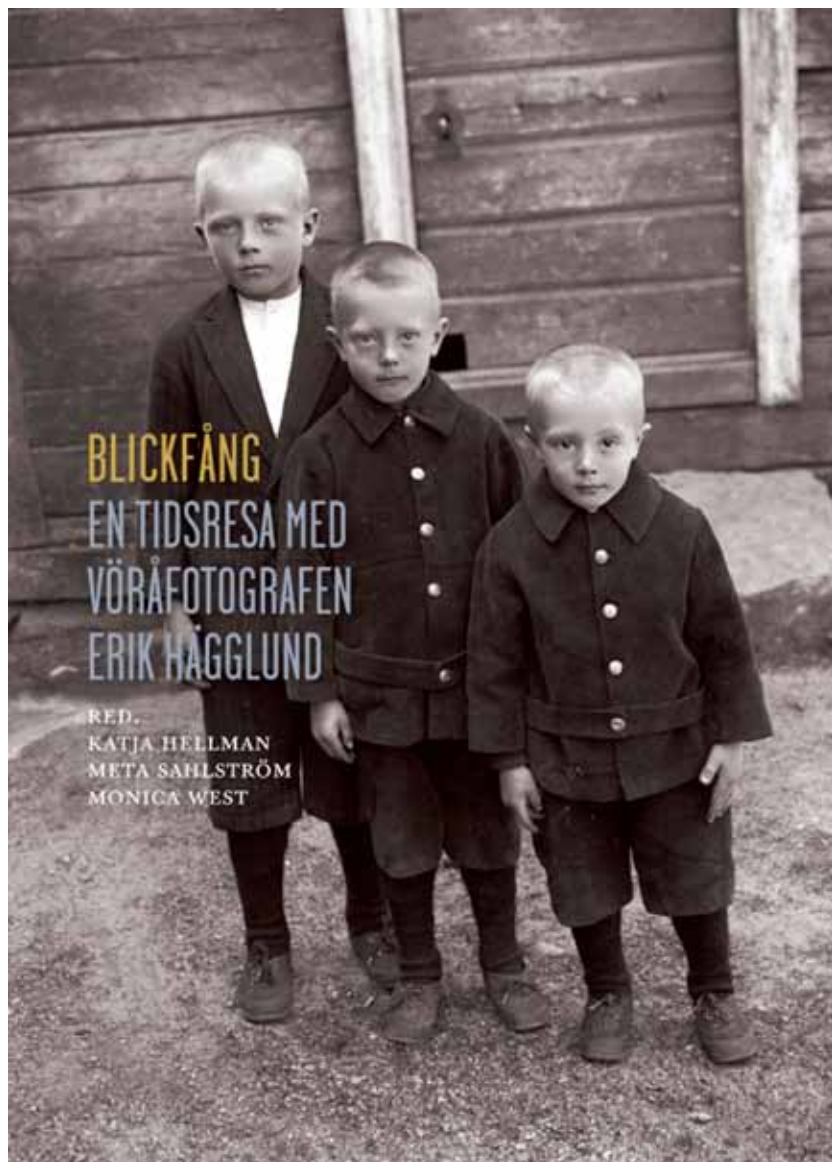
I boken *Blickfång* – en tidsresa med Vöråfotografen Erik Hägglund (2010) som getts ut av Svenska Litteratursällskapet i Finland, får vi en unik inblick i hans digra fotosamling via bilder som visar hem och boende, arbete och näringar, klädsel, fester och högtider, skolor och föreningsliv i en tid som varit.

BOKEN berättar om Erik Hägglands bakgrund, liv och karriär som fotograf och om arbetet i ateljén som blev hela familjens arbetsplats. I boken diskuteras också hur hans fotografier används som forskningsmaterial och om arbetet med arkiveringen av den omfattande fotosamlingen. Hägglands geografiska verksamhetsområde sträckte sig vissa perioder över hela kustområdet mellan Nykarleby i norr och Närpes i söder.

FÖR DAGENS prylbortskämda digi-generation ger boken en hälsosam inblick i verksamhetsförutsättningarna för en ung fotograf ett sekel tillbaka – som samtidigt påminner oss om den hisnande teknologiska utveckling som vi gått igenom.

Men märk väl: de bilder som Erik Hägglund började ta med sin egenhändig tillverkad ateljékamera 1910 är kvalitativt och konstnärligt sett lika bra som de bilder som dagens fotografier producerar!

Självporträttet av Erik Hägglund på bokens titelblad, taget för 100 år sen,

som visar en ung och ståtlig fotograf i sin första enkla brädsjulsstudio, är ett bevis så gott som något.

LIKSOM MÅNGA andra österbottenska ungdomar reste Erik Hägglund i början av 1900-talet till Härnösand

i Sverige för att säsongarbeta. Som målارlärling utförde han bl a målningensarbete i en fotografiateljé, som blev hans första möte med fotografering och fondmåleri. Här väcktes hans intresse för fotokonst. När han 1909

återvändande för gott till Vörå var han fast besluten om att börja fotografera mot förtjänst. Hans första fotoateljé som var ett anspråkslöst och ofodrat brädsckjul vid landsvägen i Rökiö stod färdigt våren 1910, ett stenkast från Vörå folkhögskola.

Den enda utrustning han hade råd att köpa var ett objektiv (35 mk). Kamerahuset, förstöringsapparat, stativ och övrig utrustning tillverkade han själv! Förstöringsapparaten fungerade med hjälp av en karbidlampa som brann med en kraftig vit låga. Under det första året tog han emot kunder under åtta månader, från öppningen den 1 maj 1910 och till årets slut. I detta skjul jobbade han de första två åren; år 1912 hade han sitt bostadshus färdigbyggd och då flyttades ateljén dit, där den sen kom att fungera de följande femtio åren.

DEN NEGATIVSAMLING som producerades i detta hus kom att omfatta

ca 40 000 fotoplåtar donerades till Svenska litteratursällskapet Folkkulturarxiv (FKA) i Helsingfors 1972.

Det var ingen enkel uppgift för arkivarien Bo Lönnqvist och stipendiaten Ivar Nordlund att i juni 1972 bära ner materialet från ateljéns vind i Rökiö, Vörå för transport till Helsingfors. Det rörde sig om tre kubikmeter material i små kartongaskar. Berättelsen om den räddningsaktionen är i sig läsvärd; i Närpes brast transportbilens hjulaxel och blev stående över veckoslutet, men fotoskatten nådde till slut Fabiansgatan i Helsingfors.

Sen följde decennier av jobb med att skanna in, registrera och identifiera personerna på bilderna. Fram till 2007 har anordnats identifieringstillfällen i Vörå, Maxmo, Oravais, Härmä och Vasa. Ett enormt arbete.

EFTER TIO ÅRS ARBETE har över 30 000 fotografier gått igenom och registrerats i traditionsarkivets bilddatabas.

Samlingen som är en kulturskatt av oersättligt värde flyttades till Österbottens traditionsarkiv i Vasa 1998-99, dvs tillbaka till regionen.

Via bilderna i boken får vi en unik inblick i människornas boendemiljöer, arbete och fritid, vardag och fest. Största delen av bilderna är tagna i Vörå och angränsande socknar. Via dessa lokalhistoriska bilddokument kan vi följa de stora förändringar som landsbygden i Finland genomgick under 1900-talets första hälft, hur det traditionella och det moderna länge levde sida vid sida.

Idag är förstås många av de miljöer och folkliv som bilderna visar, borta för alltid. Bilderna som valts ut för boken visar några stora ämnesområden som finns dokumenterade i samlingen och följer en imaginär livsvandring genom landsbygdens uttryck och bildspråk. Tyngdpunkten är lagd vid bygdefotografernas glansperiod, tiden innan kamerorna blev vanliga i hemmen. ♦

Blickfång. En tidsresa med Vöråfotografen Erik Hägglund

287 sidor / Inbunden

Red. Katja Hellman, Meta Sahlström och Monica West.

Utgivare: Svenska Litteratursällskapet i Finland.

ISBN: 978-951-583-216-0

Utgivningsår: 2010

Cirka pris: 32 euro

En stund i naturen

TEXT: HÅKAN EKLUND

”Hitt bootsi viisar hor ja opplever natuure åkring me. Ja ha holdi åpåå å fotografeera natuure i ongefäär tiie åår, å ja fösööker ti fåå taag i he som man kan kall stämning.”

Så inleder Jan Björk i Såka, Karleby förordet, på dialekt, sin första naturfotobok ”En stund i naturen” som han gett ut på eget förlag. Bildtexterna i boken är på fyra språk: dialekt, svenska, finska och engelska.

DETTA MED ATT skriva på dialekt, ljudenligt, är både skojigt, värdefullt och intressant! De österbottniska dialekterna är ju så levande och rika, och uttrycken är fyndiga. Som när Jan i förordet beskriver hur bokiden kom till: ”Ja fik inspiration ti bootsi tack vari Anna Malin, såm tykt et ja sko dsera naating me bildarkiive miin. Tå byrja ja fondeer på e så e knaka i hövå, såstee vaalt hitt bootsi,” är ju betydligt färgstarkare än versionen på standardsvenska: ”Egentligen fick jag inspiration till boken tack vare Anna Malin, som tyckte att jag skulle göra något av mitt bildarkiv. Så började en tanke växa fram och den bok du håller i den hand är resultatet”, som känns så mycket mera avslaget.

TROTS ATT DET ÄR dialekttexten som gör mig helt lyrisk och får rotation på smilbanden, är detta är en naturfotobok där det är bilderna som gäller. De är tagna under olika årstider från naturströvtåg i Karleby

med omnejd, det vill säga i Jan Björks hemmamarker. Att han är en erfaren och kunnig naturfotograf står alldeles klart; speciellt gillar jag vinterbilderna – och bildtexterna. En vinterbild av en sparvuggla i en torrtall har följande bildtext: ”Om e gaar tröuft me jagase så har e gambel sankkona från hööste ti taa till” (Ifall det går trögt med jakten brukar den ha skåpmat från hösten att tillgå). Sparvugglan är ju känd för att lagra byten i holkar och håligheter. I ornitologkretsar är det ju välkänt att en supersällsynt rubinnäktergal hittades i ett byteslager i en holk i Karlebytrakten för ett antal år sen, när ringmärkaren som satt upp holkarna gick sin holkrunda.

BOKEN ”En stund i naturen” har bra layout, bra tryckkvalitet och trevligt liggande format. Att inte alla bilder har bildtext är kanske en smaksak, visst underlättar (avsaknaden) ombrytningen, layouten och bokproduktionen, men personligen skulle jag nog helst se en text för varje bilduppslag. Det är ju inte alla förunnat att veta vad

bilderna visar. Och för att förstärka det ”lokalhistoriska” värdet, skulle man gärna veta var bilderna är tagna – alla odlingsområden, bäckar och skogsbackar har ju sina egna namn, som oftast bara markägarna och lokalbefolkningen känner till.

JAN BJÖRK är också medlem i den nybildade finlandssvenska naturfotoföreningen BioFoto Finland, och är en aktiv bildutställare på gallerier i det österbottniska kustlandet. ”En stund i naturen” kan beställas direkt via upphovsmannen på www.janbjork.com ♦

En stund i naturen. Foton från Karleby med omnejd

112 sidor, 30x20 cm
Författare: Jan Björk
Utgivare: Eget förlag
Cirkapris: 35 euro